

Še eni novi čevlji ne prinašajo sreče

E-KNJIŽICA ZA KRITIČNO NAKUPOVANJE IN
ODGOVOREN ODNOS DO OBLAČIL

KREDITNA KARTICA JE ZA NAKUPOVALNE ZASVOJENCE NEVARNA TAKO KOT VINSKI SEJEM ZA ALKOHOLIKA

ČAS JE ZA NOVE TRENDE IN DRUGAČNA PRAVILA

TISTEGA, KAR JE NAJBOLJ VREDNO, NI NA NAKUPOVALNIH POLICAH

KAZALO

4 GRENKO OZADJE ŠIVANJA NAŠIH OBLAČIL

7 NEVIDNI SOVRAŽNIKI NA NAŠI KOŽI

8 KREDITNA KARTICA JE ZA NAKUPOVALNE ZASVOJENCE NEVARNA TAKO KOT VINSKI SEJEM ZA ALKOHOLIKA

12 VODIČ ZA BOLJŠE NAKUPOVALNE MOŽNOSTI

16 TISTEGA, KAR JE NAJBOLJ VREDNO, NI NA NAKUPOVALNIH POLICAH

20 KJE IN KAKO IZ DRUGE ROKE NAKUPOVATI PREK SPLETA

22 ČAS JE ZA NOVE TRENDE IN DRUGAČNA PRAVILA

24 KOLOFON

Vedno bolj nam je jasno, da nepremišljeno nakupovanje in posedovanje vedno več stvari ne prinaša tistega, kar si želimo: zadovoljstva, občutka sreče ter izpolnjenosti. Ampak zakaj še vedno padamo na akcije in neverjetne popuste ter verjamemo modnim gurujem, ki trende prilagajajo zato, da pospešujejo prodajo novih izdelkov?

V e-knjižici »Še eni novi čevlji ne prinašajo sreče« govorimo o problematiki nekritičnega hiperpotrošništva in se osredotočamo predvsem na nekritično in pretirano nakupovanje oblačil, obutve in otroških igrač ter seznanjamo javnost, kateri psihološki razlogi nas vodijo, da se ne (z)moremo upreti mamljivim (spletnim) akcijam, popustom ipd., čeprav izdelkov v resnici sploh ne potrebujemo. K sodelovanju smo povabili psihoterapevko, ki se že vrsto let ukvarja s psihologijo nakupovanja in njenimi posledicami za okolje in družbo.

O b bok nekritičnemu potrošništvu, ki ne upošteva, kakšno ceno plačajo ljudje in okolje, da srečneži v "razvitem" svetu lahko kupujemo poceni in imamo stalno na voljo nove, trendne, "must-have" izdelke, smo postavili boljše, odgovornejše in trajnejše možnosti. Izpostavili smo ozadje poceni izdelkov, sodobno suženjstvo, negativne vplive na okolje in pokazali alternative (nakup iz druge roke, izposoja), delili napotke, ki prihranijo čas in denar, ter izpostavili primere dobrih praks, ki bi kot navdih za spremembe lahko služili še komu.

GRENKO OZADJE ŠIVANJA NAŠIH OBLAČIL

Nakupovanje v spletni trgovini, kjer je na izbiro na tisoče oblek, majic, hlač in čevljev, poleg tega pa spletni vplivneži zanje ponujajo še kode za nore popuste, je ugodno in udobno. Po napornem dnevu se samo zlekneš v naslanjač, odpreš mobilno aplikacijo in se »nagradiš« z novimi čevlji. Preden v spletni košarici stisneš gumb »kupi«, v poseben okvirček vneseš še kodo za popust in za hude čevlje (in še kup oblačil ter dizajnersko torbico), na koncu namesto 300 evrov zapraviš samo 225 evrov. Če pa ti kaj od prejetega ne bo všeč, to itak lahko brezplačno vrneš po pošti, denar pa ti nakažejo na bančni račun. N O R O!

Zanimivo je, da potrošniki vedno bolj poznamo svoje potrošniške pravice, po drugi strani pa pokupimo vse, kar je na trgu. Pri tem upoštevamo zgolj lastni interes: čim več za čim manj denarja.

Grenka resnica je, da smo soodgovorni za razmere v družbi, za izkoriščanje ljudi in otroško delo.

Res je norost, da brez preizpraševanja, ali izdelek sploh potrebujemo, in brez slabe vesti svoje omare polnimo z izdelki, ki so bili najverjetneje narejeni v suženjskih razmerah. Ali veste, zakaj na zahodu v t. i. razvitem svetu lahko kupujemo oblačila za 10 evrov in manj? Ker so jih delavci na drugem koncu sveta v nečloveških razmerah zašili za nekaj centov na uro.

Izkoriščanje ljudi in onesnaževanje okolja pa se začne že prej: pri pridelavi bombaža. Pridelava bombaža je z vidika uporabe kemikalij (gnojil, herbicidov, pesticidov ipd.) in porabe vode okoljsko zelo obremenjujoča. Četrtnina vseh herbicidov in pesticidov, ki jih porabimo na svetu, se namreč zlije nanj. Za povečanje obstojnosti barv ter odpornosti na vodo in umazanijo v tovarnah med drugim uporabljajo škodljive kemikalije, ki so v Evropski uniji prepovedane, a prek oblačil iz držav, kjer zakonodaja ni tako stroga, prihajajo k nam.

V tovarnah pogosto zaposlujejo tudi otroke, saj so še cenejša delovna sila kot odrasli. Na poljih bombaža, v barvarnah in tovarnah tako delajo tudi petletni otroci, ki delovnik začnejo ob šestih zjutraj, ga končajo ob sedmih zvečer, pri tem pa zaslužijo 18 evrskih centov na dan.

Zgodba o naših oblačilih je grenka, ampak to še ni vse. Ker multinacionalke na spletne police tedensko pošiljajo nove »must have« kose in ker stalne razprodaje, znižanja ter akcije omogočajo res poceni nakupe, so oblačila postala potrošna roba, ki se je pogosto do naslednje sezone že znebimo. In kam gre večina teh oblačil? Najprej v velike zbirne centre, kjer jih stehajo in zapakirajo, potem pa jih prodajo in izvozijo v Afriko. Samo v Gano vsak teden prispe za več kot milijon evrov oblačil, ki jih preprodajalci prodajajo naprej prodajalcem in trgovinam po vsej državi. Pri večini mladega prebivalstva v afriških državah so zahodna oblačila bolj zaželena od domačih. Poplava rabljenih oblačil povzroča propad domačih tekstilnih industrij, revščino zaradi propada številnih delovnih mest in negativno vpliva na domačo kulturo.

Svetovna tekstilna industrija, ki letno proda 80 milijard novih kosov oblačil, je po podatkih Danskega modnega inštituta takoj za naftno industrijo največja svetovna onesnaževalka. Glede na statistične podatke pa so izdelki iz tekstila eden najhitreje rastočih vrst odpadkov v Evropski uniji. Cene, ki je za kos oblačila ne plačamo mi, drago plača nekdo drug – izkoriščani in brezpravni delavci, otroci brez prihodnosti, umrle živali in uničeno okolje.

NEVIDNI SOVRAŽNIKI NA NAŠI KOŽI

Kako omamen je vonj novih oblačil, kajne? Zdelo se vam bo neverjetno, a je žal res – vonjate pravzaprav nevidne sovražnike, ki jih z novimi oblekami dajemo na kožo. To so kemikalije, ki jih uporabljajo pri izdelavi in obdelavi oblačil. Med njimi so pesticidi, hormonski motilci, umetna barvila in težke kovine – tudi kadmij, ki je potrjeno kancerogen.

Ker imajo oblačila neposreden stik s kožo, škodljive kemikalije pronicajo v naše telo. Koža je namreč prepustna in nas zato ne zaščiti pred strupenimi snovmi, ki poleg alergij povzročajo tudi mnoge resne bolezni. Kemikalije lahko povzročajo obolenja ledvic ter jeter, neravnovesje v delovanju hormonskega ter imunskega sistema, omogočajo razvoj rakavih obolenj itd. Strupene snovi povzročajo tudi glavobole, težave s koncentracijo, težave pri dihanju, težave pri učenju itd.

Države, kjer je največ takšnih tovarn in ki so zapisane na etiketah naših oblačil, so predvsem Bangladeš, Indija, Vietnam, Kambodža in Kitajska. V teh tovarnah šivajo oblačila številnih svetovno znanih blagovnih znamk, od nizkocenovnih pa do zelo dragih (preverite etiketo na vaših oblačilih). Težava je, da v omenjenih azijskih državah za predelavo in obdelavo tekstila lahko uporabljajo nevarne in strupene snovi, ki v Evropi že dolgo niso dovoljene.

KREDITNA KARTICA JE ZA NAKUPOVALNE ZASVOJENCE NEVARNA TAKO KOT VINSKI SEJEM ZA ALKOHOLIKA

Jana Lavtižar je specialistka zakonske in družinske terapije, spozna pa se tudi na čiščenje nereda. Ta seveda ne obstaja samo zunaj nas.

Zakaj smo tako navezani na predmete, ki jih ne potrebujemo? Kako predsodki, sram in vzdrževanje zunanje podobe vplivajo na naše potrošniške vzorce? Od kod prepričanje, da več kot imamo, več veljamo?

Jana je z nami delila izkušnje iz terapevtske prakse in tudi praktične nasvete, ki lahko pomagajo pri obvladovanju (nezavednih) potreb po imeti več.

Vemo, da nakupovanje in posedovanje vedno več stvari ne prinaša tistega, kar si zares želimo: zadovoljstva, občutka sreče ter izpolnjenosti. A kljub temu še vedno besno izbiramo in kupujemo. Od kod izvira ta potreba, kaj je v ozadju tega vedenja?

Že v pradavnini, pa še tudi pred stotimi leti je kopičenje zalog hrane in kurjave pomenilo razliko med preživetjem in smrtjo ali vsaj stradanjem. Zlasti v »razvitem« svetu je že nekaj desetletij drugače. Hrano in toploto za življenje še vedno potrebujemo, velikih količin neštetih uporabnih in neuporabnih, lepih in grdih reči pa seveda ne. Ampak iz nerazumnih razlogov (ker smo zanje zapravili denar ali nam jih je nekdo podaril) jih po nepremišljenem nakupu ali recimo tudi po smrti darovalca še v nedogled shranjujemo. Kot da bi to, ko smo se enkrat ustrelili v koleno, ne bolelo dovolj, se potem ustrelimo še enkrat. Za vsak primer. :)

Nikoli potešena potreba po novih in novih nakupih je pogosta pri ljudeh, ki količino reči, ki jih posedujejo, povezujejo z identiteto in samopodobo: »Več kot imam, več veljam.«

Spletna prodaja je v tem času rešila marsikatero zagato, s seboj pa prinaša tudi pasti: hude akcije, nore popuste in brezplačna vračila izdelkov, ki nam jih v imenu trgovcev na družbenih omrežjih pogosto ponujajo spletni vplivneži ... Zakaj je po vašem mnenju tako enostavno polniti spletne košarice, za koga je spletno nakupovanje še posebej »nevarno«?

Da gremo v fizično trgovino, je vendarle treba nekaj priprav in fizičnega miganja, od spletnega nakupa pa nas loči samo nekaj klikov. Približno tako kot vinski sejem za alkoholika je za nakupovalne zasvojenca nevarna kreditna kartica. Ker brez kartice tako rekoč ne gre, je torej smiselno imeti samo debetno. Eno! Neka gospa mi je povedala, kako se je zavarovala v obdobju, ko je morala zaradi nakupa stanovanja pošteno zategniti pas: kartico je dala v hrambo prijateljici, vsak mesec pa vzela z računa samo za nujne stroške. In se je dobro obneslo.

Poznate kakšen recept, kako se upreti mamljivim potrošniškim (spletnim) ponudbam?

Človek je edina vrsta na planetu, ki ima zmožnost metakognicije – lahko opazuje lastne miselne procese in o njih razmišlja. Ta dar bi bilo v tem primeru modro večkrat uporabiti. Ne podcenjujemo svojih nezavednih impulzov, ki nas prepričujejo, da nujno potrebujemo nekaj, za kar nam intuicija po drugi strani šepeta, da v resnici sploh ni nujno ali nam bo celo škodovalo. Če teh impulzov nismo zmožni obvladovati, je moj preizkušeni recept vsaj nekaj pogovorov s psihoterapevtom. Da, v to bomo vložili nekaj denarja, ampak koliko ga bomo šele prihranili!

Praktično je recimo voditi natančno mesečno evidenco vseh stroškov. Prijateljica, ki je finančna svetovalka, mi je pred kakim letom in pol predstavila to enostavno metodo in stvar je resnično uporabna, tudi varčevati pomaga in prinaša prijeten občutek nadzora. Zame je postala nepogrešljiv sestavni del finančne higiene.

Še en recept, ki ga povzemam iz svojega vademekuma, knjige Umetnost preprostosti Dominique Loreau: »Ustavite se pred vsakim predmetom, ki vabi vaše čute, in si predstavljajte, da se že razkrajja in bo nekega dne razpadel v prah.« Naj ga ponazorim z resnično zgodbico: Tik pred spomladanskim lockdownom sem imela priložnost obiskati Marseille. Ko sem raziskovala njegove ulice, sem se znašla v trgovini s samimi japonskimi stvarmi. Med množico predmetov, ki so »vabili moje čute«, je izstopala prelepa keramična skleda. Moj estetski čut je bil v sedmih nebesih. Tako lepo bi se podala v naše stanovanje in jaz bi jo z ljubeznijo gledala in uporabljala prav vsak dan. Pa sem (kot velikokrat ob takih priložnostih) opravila malce miselne telovadbe, malo samospraševanja ... in jo pustila, kjer je bila. Ostaja pa v mojem spominu, vedno enako lepa in zaradi svoje lepote dragocena, in z notranjimi očmi jo še vedno vidim enako jasno in to je majcen kamenček v mozaiku moje življenjske sreče.

Ali po vašem mnenju drži (stereotipno) prepričanje, da ženske, ko potrebujejo malo tolažbe ali so pred prevelikim stresom, zavijejo v trgovino po nove čevlje, obleko?

Po mojem mnenju to prepričanje drži približno toliko, kot za moške drži stereotipno prepričanje, da gredo, ko so pod stresom, po službi na pivo :) Da, nekatere ženske kompulzivno kupujejo oblačila in čevlje, ampak to delajo tudi nekateri moški, čeprav je njihova Ahilova peta na splošno bolj športna oprema. Spet drugi (moški in ženske) kompulzivno kupujejo čisto druge reči, od tehnoloških igračk do kuharskih pripomočkov ...

Platform in organizacij, ki omogočajo izposajo in deljenje reči ter nakup rabljenih izdelkov je veliko, ponudba »second hand« izdelkov pa je izjemo pestra. Tudi na spletu. Vzemimo na primer otroška oblačila, obutev in igrače, ki so praviloma dobro ohranjeni, saj jih otroci hitro prerastejo ali se jih naveličajo. Zakaj nekateri starši kljub temu rajši kupijo novo kot rabljeno? Kakšno vlogo pri teh odločitvah igrajo predsodki, sram, vzdrževanje zunanje podobe ?

Da, to, kar ste omenili – predsodki, sram, vzdrževanje zunanje podobe – ima najpomembnejšo vlogo pri takih odločitvah. Žalostno je, ker z njimi velikokrat samo preigravamo prepričanja, ki sploh niso naša, ampak smo jih podedovali ali si jih pustili vsiliti. Za mnoge ljudi kupovanje iz druge roke postaja že nuja, tisti, ki menijo, da imajo dovolj denarja, da kupujejo vse novo, pa bi lahko (preden bodo v to prisiljeni) pomislili na okoljski vidik svojih odločitev. Letno na svetu nastane okoli 92 milijonov ton tekstilnih odpadkov, le približno 1 % pa recikliramo. To je pošastno, če pomislimo, kolikšen zdravstveni davek plačujejo za proizvodnjo hitre mode delavci tretjega sveta. Predstavljajte si, da bi kupci pred vstopom v H&M, Zaro in tako naprej morali najprej obvezno pogledati dokumentarec o tem, koliko onesnaženja okolja in škode za zdravje konkretnih, realnih, živih ljudi z imenom in priimkom ... povzroči izdelava ene poceni obleke, ene poceni majice, enega poceni para čevljev. Stavim, kolikor hočete, da bi kupci odhajali iz trgovin z veliko manjšimi vrečkami.

Več let sem kot prostovoljka Ekologov brez meja pomagala pri izmenjavi oblačil Tekstilnica. Po zaslugi te koristne izmenjevalnice smo mnogi prišli do lepih in uporabnih kosov oblačil. Med obiskovalci je bilo kar nekaj ljudi, ki se poklicno ukvarjajo z oblačenjem kot stilisti, oblikovalci, kostumografi; in precej izjemno lepo oblečenih posameznikov s pretanjenim okusom. Veliko pa nas je bilo takih, ki smo to vzeli (tudi) kot igro:

ko sem se jaz enkrat na mesec igrala prodajalko oblačil, so se nekatere gospe igralle nakupovanje in velikokrat naslednjič prinesle nazaj tisto, kar so vzele prejšnjikrat, pa izbrale kaj drugega: skratka, zadovoljevali smo potrebo po druženju, klepetu, igrivosti, po lepem in koristnem ter zabavnem hkrati – temeljno človeško potrebo po zabavi, ne da bi zato trpeli reveži v sweatshopih in okolje.

Potrošniška družba starše postavlja pred številne izzive. Kaj je po vašem mnenju ključno pri vzgoji, da vzgojimo odgovornega, kritičnega potrošnika? Kako pa se odzvati na prošnje/želje otroka, ki želi imeti igrače, ker jih vidi v oglasih, ker jih imajo prijatelji ...?

Sama sem starš dveh odraslih otrok in bom odgovorila iz svoje izkušnje. Imam(o) srečo, da izhajam iz družine, ki je živela trajnostno dolga desetletja prej, preden so ta izraz v današnjem pomenu sploh izumili. In da je ne le vzgoja mojih otrok, ampak tudi moja temeljila na danes vse bolj modernem geslu »Ne podarjaj reči, podari doživetje«. Seveda smo si podarjali tudi predmete, a zelo premišljeno in tankočutno, empatično. Če je otrokov notranji svet bogat, če mu ponudimo doživetja v naravi, umetnosti in znanosti, če smo kar se da veliko na voljo za pogovore in predvsem za najpomembnejše – odnos, v sebi nima zevajoče praznine, ki bi jo moral polniti s sladkarijami, z vsemi igračami, ki jih imajo drugi, in kasneje z zasvojenostmi vseh vrst. Z roko v roki s tem gre naša notranja drža. Če smo kot starši gotovi vase, če znamo postavljati razumne meje in reči ne, bo otrokov apetit po neštetih, kičastih, neestetskih, grdih, ničvrednih, cenениh rečeh manjši. Da se razumemo: moja hči je imela tudi fazo barbik in s tem ni nič narobe. Obe sva jo preživeli nepoškodovani. :)

Navezanost na predmete, ki jih ne potrebujemo, je v naši potrošniški kulturi vidna na vsakem koraku, večinoma kar pri sebi doma. Nakopičene reči nas motijo, imamo pa celo vrsto izgovorov, zakaj se ne moremo posloviti od njih. Resnični razlogi pa so globlji, velikokrat nezavedni. Kako se rešiti krame, urediti nered?

Odgovor na vprašanje je silno preprost: ali začnemo iz stanovanja nositi kramo in bomo videli, da se nam čistijo tudi bolj ali manj nezavedni vzorci, ki ste jih omenili, ali pa si privoščimo psihoterapijo in nas bo ta samodejno (ne da bi jo terapevt z besedico omenil) spodbudila k čiščenju krame. Skratka, »kakor zgoraj, tako spodaj« in mi lahko izbiramo, s katerega konca bomo začeli. Komur pa je oboje še vedno pretežno, lahko seže po razsvetljujočem branju: poleg že omenjene knjige Umetnost preprostosti toplo priporočam Dom brez odpadkov Bee Johnson, www.zerowastehome.com.

Pravkar sva s prijateljico zaključili nekajmesečni projekt – povprečno enkrat na deset ali štirinajst dni sem prihajala v njen dom in ji pomagala pri poslavljanju od predmetov, ki jih je zbirala vse odraslo življenje.

Opremila sem jo z vsem znanjem, kar ga premorem, od napotkov, kam odpeljati stvari, da ne bodo končale na deponiji, ali jim kako drugače podaljšati uporabno življenje, do pozornega poslušanja njenih zgodb, ki se v takšnem procesu neizogibno odpirajo. Bile so debate in pogajanja, bilo je veliko smeha in tudi kakšna solza. Tak proces je zmeraj tudi terapevtski, ker praznjenje doma in poslavljanje od občutkov, ki smo jih določenim predmetom pripisali, prinaša čustveno procesiranje. In bogati ne samo »klienta«, ampak tudi »terapevta«; ogromno sem se naučila, spoznala nove stvari o sebi in celo doživela imeniten preboj na pomembnem življenjskem področju. Druga od druge sva se veliko naučili, izmenjevali sva vse mogoče, od praktičnih receptov do življenjskih filozofij. Trenirali sva strpnost, spoštovanje in empatijo. Ponosna sem na naju – uspelo nama je. Pri tem pa se je pomembno zavedati starega reka o poti in cilju. Kot moramo vedno znova pomivati posodo in sesati tla, vedno znova najdemo tudi še stvari, ki se jih hočemo znebiti. To je vseživljenjski proces, in ko se znebimo tiste res najbolj obremenjujoče krame, postane lahkoten in sproščujoč kot dajanje rož v vazo.

VODIČ ZA BOLJŠE NAKUPOVALNE MOŽNOSTI

Svoje rabljeno oblačilo odnesete v trgovino, v zameno pa vam podarijo pet ali deset evrov popusta za nakup novega. Sliši se kot dobra kupčija, v resnici pa gre za cenen marketinški trik, s katerim so nam ponovno uspeli nekaj prodati. S tedenskim polnjenjem (spletnih) košaric spodbujamo podjetja k še večji ponudbi, še večji produkciji, še nižjim cenam in še mizernejšemu plačilu delavcev. Prava cena poceni oblačil je namreč visoka. Ne plačamo je mi, pač pa izkoriščani ljudje na drugem koncu sveta.

Z nekaj kliki na spletu je pri večjih blagovnih znamkah mogoče ugotoviti, v kakšnih pogojih so izdelki nastali. Nizkocenovne znane znamke pogosto sodelujejo z lokalnimi tovarnami, ki izkoriščajo otroke in kjer vladajo nečloveške razmere za delavce. Če vam to ni všeč, bojkotirajte njihove izdelke. Obstajajo proizvajalci (na primer American Apparel, Patagonia), ki najemajo le podizvajalce, ki delavce primerno plačajo in ne zaposlujejo otrok.

Najboljši način, da ste vedno dobro oblečeni, je, da raje kupite manj, pa tisto kakovostno in boljše. Trgovine iz druge roke in številne spletne posredovalnice imajo dobro ponudbo kakovostnih oblačil za nizko ceno, prav tako Centri ponovne uporabe.

Ali vas oblačila iz druge roke ne mikajo, ker naj bi imela čuden vonj, ker ne veste, kdo jih je prej nosil in ker se vam takšna oblačila zdijo nehigijska?

Ali ste kdaj pomislil, koliko ljudi je pred vami v trgovini pomerilo hlače ali majico? Ali veste, da je vonj novih oblačil pravzaprav vonj nevarnih kemikalij, ki jih uporabljajo za barvanje in mehčanje tkanin? Če se vam zdi grozno uporabljati stvari, ki jih je pred vami uporabljal kdo drug - kaj pa brisače in posteljnina v hotelih ter apartmajih? Kozarci in pribor v restavracijah?

Za vas smo zbrali tudi nekaj predlogov boljših nakupovalnih izbir. Bistveno pa je, da kupite tisto, kar vam zares pristoji in v čemer se dobro ter udobno počutite. To boste potem tudi z veseljem ter veliko nosili in s tem upravičili nakup.

1. Izmenjava oblačil

Kaj storiti s tistimi oblačili, čevlji, ki jih ne nosite (več)? Lahko jih prodate, zamenjate ali odnesete v Center ponovne uporabe. Dober ulov super kosov za nizko ceno omogočajo izmenjave – enkrat mesečno jih organizira Bobova oblačilnica, Swap zabave organizirata tudi SWAPjeTOP in Hostel Tresor - Ljubljana, na Izmenjevalnici pa si vintidž oblačila lahko izberete v zameno za hrano, čistila ali šolske potrebščine.

2. 2'nd hand trgovine

V teh trgovinah najdete veliko lepo ohranjenih ali skoraj novih kosov oblačil, čevljev in dodatkov. Nekatere ponujajo tudi kose priznanih slovenskih in svetovnih oblikovalcev in/ali čudovite vintidž kose. Cene so primerne za vsak žep. Super izbiro imajo v Galeriji Vintage, trgovini Moje TVOJE, Gvantu, 2nd Chance, Textile House Shop in v Centru ponovne uporabe.

3. Slovenski oblikovalci in ustvarjalci

V Sloveniji je veliko nadarjenih in uspešnih oblikovalcev, ustvarjalcev, šivilj in čevljarjev. Ker gre za majhno število izdelkov, narejenih v Sloveniji, so stroški materialov in dela pri njih neprimerno večji kot pri masovni proizvodnji velikih znamk, zato so višje tudi cene njihovega izdelka. Bi z veseljem kupili, a je predrago, pravite? Res je: cena pri nas narejenega, kakovostnega in dobro ukrojenega kosa oblačila ni primerljiva s ceno oblačila iz trgovin, kot so Zara, Gap ali H&M.

Če pa upoštevate način izdelave, material in kakovost končnega izdelka, unikatnost in izdelavo po meri ali prilagoditev vaši postavi ter vam je pomembno imeti oblačilo, ki ni trenutna modna muha in ki ga boste nosili dolgo in pogosto, potem cena postane znosnejša.

Res je tudi, da je cenovni razpon slovenskih oblikovalcev precej širok – so imena in izdelki, ki se vam zdijo praktično nedosegljivi, obstajajo pa tudi takšni, ki si jih lažje privoščite. Vsekakor pa v (skriti) ceni njihovih izdelkov ni izkoriščanih delavcev, otroškega dela in uničenega okolja.

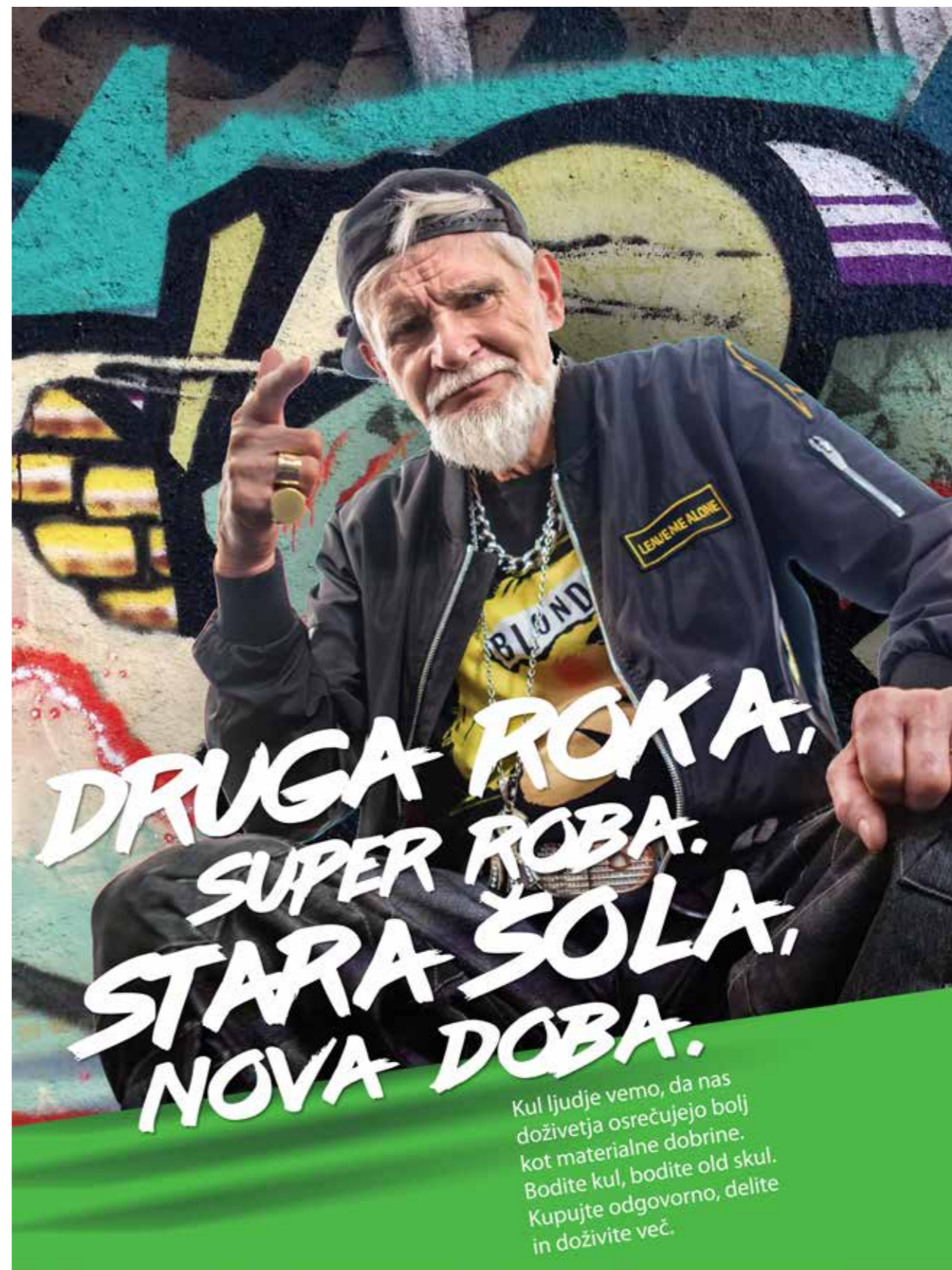
Na enem mestu nekatere oblikovalce povezuje trgovina s konceptom Pentlja in Zoofa - Zadruga oblikovalcev in ustvarjalcev.

4. Odgovorna oblačila

Vedno več je blagovnih znamk in proizvajalcev oblačil, ki ustvarjajo iz certificiranih tkanin. Gre za certifikat svetovnih meril za ekološke tkanine (GOTS – Global organic textile standard). To pomeni, da se tkanine po celotni preskrbovalni verigi izdelujejo okoljsko in družbeno odgovorno. Vsak izmed členov v verigi mora dosegati številna merila glede varovanja okolja in skrbi za ljudi.

5. Oblačila iz pravične trgovine

Tudi ponudba oblačil, izdelanih po načelih pravične trgovine, je pestra. Z nakupom takšnega oblačila dobite zagotovilo, da so delavci za svoje delo dobili pravično plačilo, da izdelek ni rezultat prisilnega in otroškega dela ter da so ženske enako plačane kot moški. Naprodaj so v pravični trgovini 3 MUHE ali pa prek spleta.

TISTEGA, KAR JE NAJBOLJ VREDNO, NI NA NAKUPOVALNIH POLICAH

Darja Virjent je ustvarjalka, mama dveh deklic, odgovorna potrošnica in strastna zagovornica ponovne uporabo, ki jo v polnosti živi tako zasebno kot poslovno. Ne podpira hiperpotrošništva in obožuje izmenjave, ne samo oblačil, temveč tudi dobre energije. Pravi, da so najbolj nepozabni trenutki v življenju vedno povezani z ljudmi in z doživetji, in da tisto, kar lahko kupimo, največkrat ne prinaša dolgotrajnega zadovoljstva.

Zdi se, da smo kot družba ponoreli: izbiramo, kupujemo in kopičimo stvari, ki jih zares ne potrebujemo. Kako vi gledate na hiperpotrošništvo in kako sami obvladujete oziroma brzdate željo po nakupovanju?

Tudi meni se včasih zdi, da smo pri nakupovanju izgubili kompas in razsodnost. Verjamemo oglasom, s katerimi nas proizvajalci in trgovci prepričujejo, da so njihovi izdelki ključni za našo srečo in zadovoljstvo. Sama se zato, da ne padem na te trike, vedno vprašam, ali izdelek zares potrebujem in ali kaj podobnega lahko naredimo sami. Med spomladansko karanteno smo se lotili družinskega projekta izdelave vrtno garniture iz palet. Zdaj jo imamo na balkonu in zares smo ponosni nanjo. Težko bi kaj takega rekla za mizo in stole iz prodajnega centra.

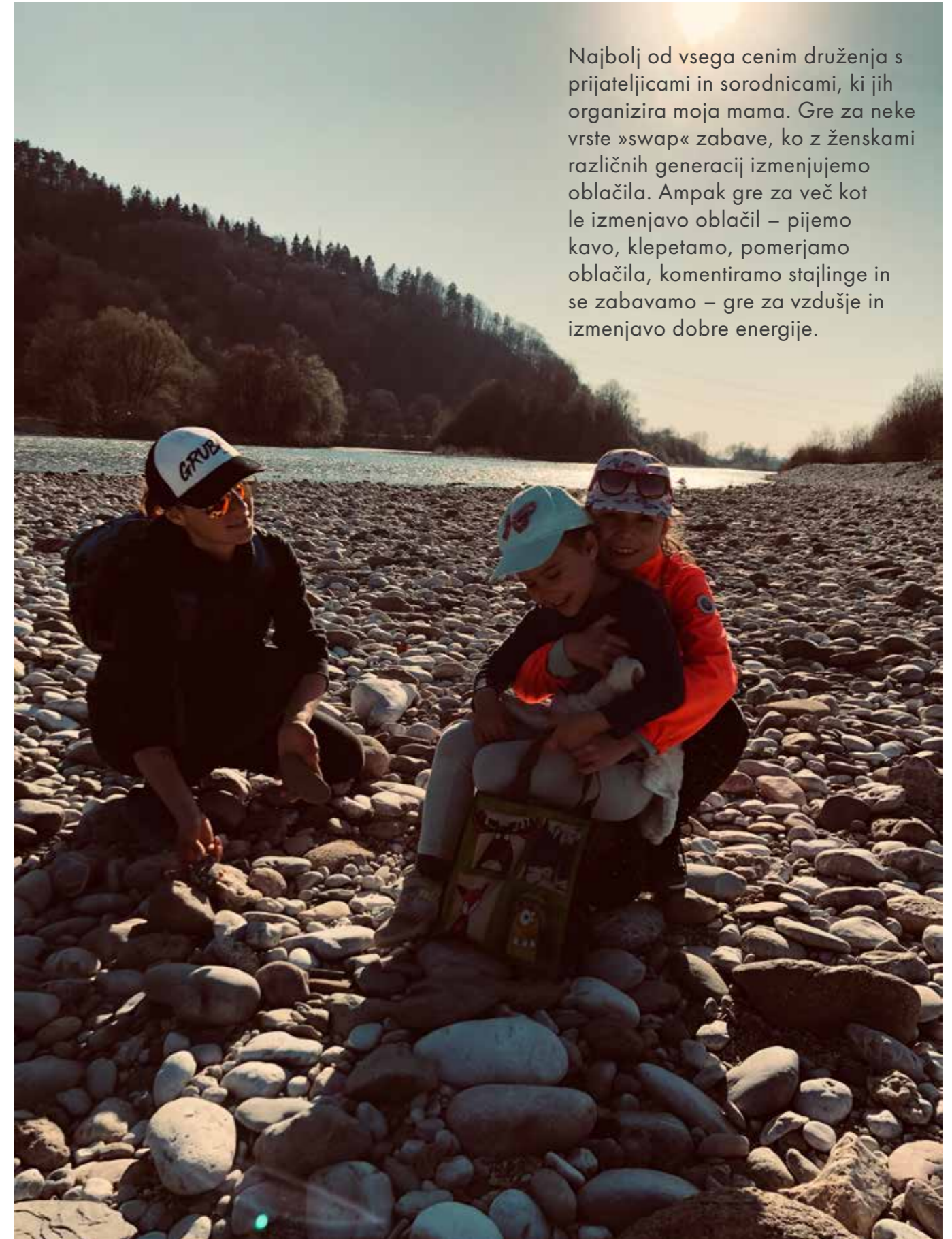
Se pa pogosto ukvarjam z željami svojih dveh hčerk, ki se sami še ne znata upreti mamljivim ponudbam iz oglasov. Zato ju večkrat vprašam, kaj je tisto, kar ju osrečuje in prek pogovora največkrat prideta do spoznanja, da se sreče ne da kupiti ali pa je tovrstno zadovoljstvo kratkotrajno. Najbolj nepozabni trenutki v življenju so vedno povezani z ljudmi in z doživetji, torej s tistim, česar ni na nakupovalnih policah. Vsaj takšne so moje izkušnje.

Danes imamo na izbiro številne boljše in odgovornejše nakupovalne možnosti: nakup oblačil, igrač ... iz druge roke, pa izmenjave oblačil, ki jih vodijo različne organizacije. Katere prakse pri oblačilih in izdelkih zase in za otroke prakticirate vi? Kje poiščete in najdete rabljene stvari?

Mlajša hči večino oblačil podeduje po svoji starejši sestri. Ker pa imata hčerki različen okus, gre mlajša včasih z mano v trgovino z oblačili iz druge roke (Textile House, Moje Tvoje ipd.). Tam si največkrat izbere kakšno obleko, ker jih je bilo v sestriini omari bolj malo. Nekaj otroških oblačil in igrač nam podarijo prijatelji in po istem principu delujem tudi sama: stvari, ki jih ne potrebujemo in pridejo prav drugim, podarim naprej ali pa se dogovorim za blagovno menjavo. Tako sem na primer otroške zimske škornje že zamenjala za domačo zelenjavo, igrače podarila v zameno za izposojlo napihljivega bazena.

Nakupujem tudi prek spletnih oglasnikov, ki omogočajo prodajo rabljenih izdelkov (npr. bolha.com in mojalbum.si), kjer sem zase našla že kar veliko uporabnih reči.

Najbolj od vsega cenim druženja s prijateljicami in sorodnicami, ki jih organizira moja mama. Gre za neke vrste »swap« zabave, ko z ženskami različnih generacij izmenjujemo oblačila. Ampak gre za več kot le izmenjavo oblačil – pijemo kavo, klepetamo, pomerjamo oblačila, komentiramo stajlinge in se zabavamo – gre za vzdušje in izmenjavo dobre energije.

Ali pri izbiri izdelkov iz druge roke sledite kakšnim vodilom, smernicam in zakaj sploh izbirate izdelke, ki jih je pred vami že uporabljal nekdo drug?

Oblačila zase vedno najprej iščem v ponudbi iz druge roke. Tudi posebne kose najdem tam. V spletnih posredovalnicah sledim takšnim profilom, kjer se slog oblačil v ponudbi sklada z mojim stilom oblačenja. Nekaj časa sem potrebovala, da sem si zgradila bazo profilov uporabnic, kjer iščem oblačila zase. Nekaj kosov pa sem prevzela tudi iz prijateljičinih omar. Nimam predsodkov pred oblačili iz druge roke. Z vidika zdravja so ta za kožo še boljša, saj so bila večkrat oprana in vsebujejo manj škodljivih kemikalij, poleg tega pa so cenovno ugodnejša. Pa da ne govorim samo o oblačilih: iz druge roke sem kupila tudi več kosov pohištva, električen radiator, stojalo za čevlje ... Ne samo da so takšni nakupi ugodni, so tudi udobni in priročni – ni izgubljanja časa in vrst v trgovinah.

Kateri je vaš najljubši kos iz druge roke? Kakšna je njegova zgodba?

Zagotovo zelena večerna obleka. Prek spleta (mojbutik.si) sem jo kupila za poseben večerni dogodek. Vesolje pa je poskrbelo, da sva s prodajalko med dogovarjanjem za nakup ugotovili, da gre na dogodek tudi ona. Na koncu sva skupaj izbrali še dodatke in skombinirali celoten večerni outfit, na dogodku pa se zavezniško nasmihali ena drugi. Ta obleka je zame posebna. Zaradi nje sem zbrala pogum, premagala strah pred nastopom in v polnosti uživala v trenutku. Zelena obleka je bila tisti večer kot vesoljska obleka, zaradi katere lahko poletiš v neznano.

Majhnim otrokom je popolnoma vseeno, če se igrajo z rabljenimi kockami, se vozijo z izposojenim kolesom in nosijo bundo, ki so jo pred njim nosili drugi otroci. Kako pa na uporabo stvari iz druge roke gledajo vaši otroci, ki niso več malčki?

Moja desetletna hči še vedno brez težav uporablja stvari iz druge roke. Sicer je bolj športni tip in daje prednost uveljavljenim znamkam športne opreme, kadar nanje naletiva v ponudbi. Rabljena športna oprema pa je tudi sicer naš družinski zaščitni znak – partner namreč popravlja in prenavlja kolesa ter ponuja sezonsko izposajo otroških smučí. Tako zasebno kot poslovno živimo vrednote, ki ji zagovarjamo.

Potrošniška družba starše postavlja pred številne izzive. Kaj je po vašem mnenju ključno pri vzgoji, da vzgojimo odgovornega, kritičnega potrošnika? Kako pa se odzivate na prošnje/želje otroka, ki želi imeti (nove) igrače, ker jih vidi v oglasih, ker jih imajo prijatelji ...?

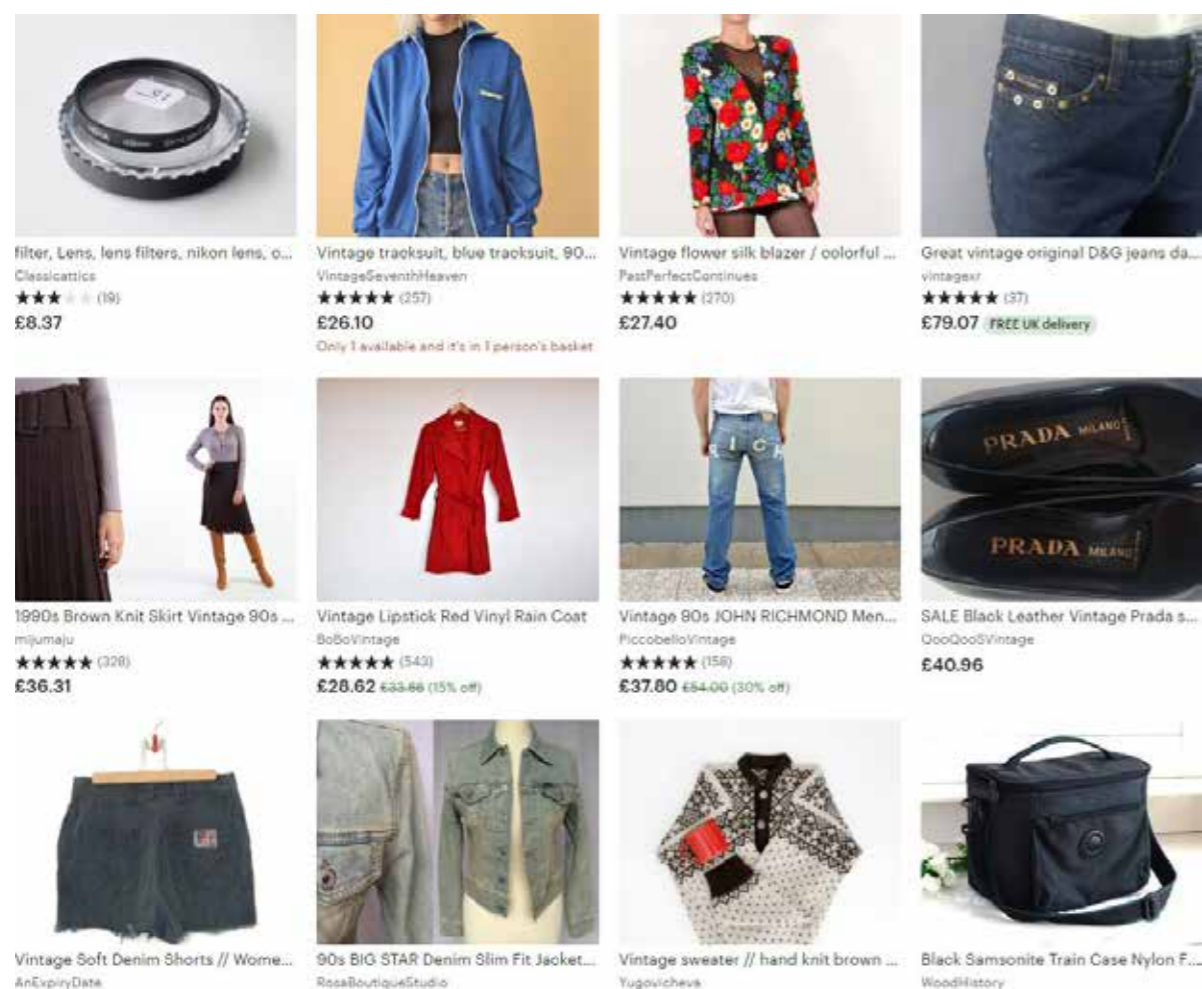
S prošnjami in željami hčerk se srečujem vsak dan. Morda bo v najstniškem obdobju tega še več, ker takrat mladostniki gradijo svojo podobo in identiteto. Že zdaj mi povesta, da so najbolj »kul« tisti otroci, ki imajo najnovejši model telefona in nosijo oblačila dragih znamk. Doma zato večkrat na glas povem, kaj je pomembno ceniti pri ljudeh, zakaj je nekdo dober prijatelj in zakaj nekdo drug ne najbolj. Želim ju naučiti kritičnega razmišljanja, da se bosta znali dobro odločati v življenju.

Na ponudbo izdelkov in potrošnjo gledam precej kritično: mislim, da električni skiro ne sledi svojemu prvotnemu namenu, prav tako pogosto ne vidim dodane vrednosti najnovejših modelov pametnih telefonov. Sem pa vedno odprta za pogovor – če si dekletí nečesa srčno želita, me morata prepričati, da bi z nakupom takšnega izdelka rešili neko njuno težavo.

Dejstvo je, da ves čas iščem pravo razmerje med tem, kar potrebujeta, in tistim, česar si želita, obenem pa jima odrečem ravno prav. Kje je prava meja, iskreno še ne vem. Zaenkrat se učimo drug od drugega, se pogovarjamo in tudi pregovarjamo o odločitvah ter smislu naših vsakodnevnih dejanj.

KJE IN KAKO IZ DRUGE ROKE NAKUPOVATI PREK SPLETA

Nakup izdelkov iz druge roke je odlična izbira iz več razlogov: na tak način prihranimo surovine in energijo, ki bi jo porabili za izdelavo novih izdelkov, skrbimo za svoje zdravje, varujemo okolje, povrh pa še privarčujemo denar. Pravite, da vas skrbi, da bodo stvari drugačne kot na fotografijah, poleg tega pa še izrabljene in morda poškodovane, poleg tega pa imate občutek, da bi se s prodajo takšnih izdelkov nekdo rad okoristil na vaš račun. Z nekaj kliki po spletnih posredovalnicah in oglasnikih boste presenečeno ugotovili, da je ponudba izdelkov izjemno pestra in da so rabljene stvari pogosto dobro ohranjene, včasih pa skoraj ali zares nove. Spletno nakupovanje iz druge roke ni bilo še nikoli tako preprosto.

BOLHA.COM

Na največjem spletnem ponudniku malih oglasov v Sloveniji so v več kot štiri tisoč kategorijah razveščeni rabljeni izdelki iz najrazličnejših področij: vintidž oblačila, poročne obleke, oblikovalski kosi, torbice ... Ne glede na to ali kupujete, prodajate ali podarjate: bolha.com omogoča brezplačno objavo in komunikacijo med prodajalci in kupci izdelkov.

FACEBOOK

Družbena omrežja niso samo za komunikacijo s prijatelji, ampak so tudi super kanal za prodajo in nakup izdelkov iz druge roke. Na Facebooku obstaja ogromno skupin (groups), kjer posamezniki prodajajo, izmenjujejo ali podarjajo stvari, ki jih ne potrebujejo več, Facebook pa je svojo aplikacijo nadgradil tudi s funkcijo Facebook Marketplace. Tam so zbrane fotografije in opisi izdelkov, ki jih lahko filtrirate glede na kategorijo, ceno in lokacijo. Ko najdete izdelek, ki vas zanima, nanj kliknete in, če se odločite za nakup, prodajalcu pošljete sporočilo. Od te točke naprej je vse stvar dogovora med kupcem in prodajalcem.

EBAY.COM

Dobra stran eBaya je, da je ponudba rabljenih stvari iz celega sveta zbrana na enem mestu. Tam lahko kupujete izdelke z vnaprej določeno ceno ali pa se, kar je lahko zelo zabavno, udeležite časovno omejenih dražb. Pri nakupovanju prek eBaya je izjemno pomembno, da vedno natančno preverite, kaj kupujete, ali je prodajalec v ceno všteli stroške poštnine in ali je pošiljanje v Slovenijo sploh mogoče.

ETSY.COM

Etsy je spletna platforma, kjer svoje izdelke prodajajo predvsem umetniki, ustvarjalci in obrtniki, a je v ponudbi tudi veliko vintidž izdelkov. Blago je razporejeno v različne kategorije – od nakita do otroških igračk. V vsaki kategoriji izdelke lahko razvrščate glede na ceno, barvo in lokacijo, določite pa lahko tudi, kakšni naj bodo prikazani izdelki: ali vintidž ali izdelani ročno.

Oblačila za odrasle lahko kupite tudi prek drugih spletnih oglasnikov in spletnih trgovin, na primer prek www.mojatvojaomara.si in www.mojbutik.si, na www.mojalbum.si, www.mini-raj.si, www.otroski-koticek.si, www.lucka.si in www.dajadaja.si pa so v ponudbi tudi otroška oblačila, obutev, igrače, in ponekod pa tudi druga otroška oprema.

Če imate tudi vi rabljene in še uporabne stvari, a se vam s prodajo ne da ukvarjati, svoje stvari lahko poklonite prek daritvenega oglasnika www.podarimo.si ali pa jih podarite varnim hišam, materinskim domovom, zavetiščem za brezdomce in humanitarnim organizacijam, kot sta na primer Karitas in Rdeči križ. Preden stvari odnesete k njim, vedno prej pokličite in se pozanimajte, kaj potrebujejo in kako lahko stvari predate.

ČAS JE ZA NOVE TRENDE IN DRUGAČNA PRAVILA

Kdaj je postalo sprejemljivo, da še povsem uporabne stvari brez težkega srca zavržemo in kdaj sramotno, da kupujemo stvari iz druge roke? Razmislite: z nakupi iz druge roke prihranimo surovine, energijo in denar, ki ga lahko porabimo za ogled gledališke predstave, koncert ali pa nakup kakovostnejše hrane pri lokalnem kmetu. Čas je, da se preizprašamo, kaj je zares pomembno in spremenimo svoje vrednote ter navade.

1. Modni trendi in »must-have« izdelki, ki nam jih s privlačnimi popusti ponujajo trgovci, so najpogosteje muhe enodnevnice. Ne padajte na trike. Pred vsakim nakupom si rajši zastavite tri ključna vprašanja: ali zares potrebujem, ali si lahko izposodim in ali lahko kupim rabljeno.

2. Sledite načelu »manj je več«. Za začetek lahko sprejmete izziv in oblikujete kapsulno garderobo. V takšni zbirki je največ petdeset kosov, ki jih je med seboj enostavno kombinirati. Ključno pri tem je, da uporabite oblačila, obutev in dodatke, ki jih že imate. Pri izbiri »novih« kosov pa naj prevladujejo izmenjava in izposoja ter klasični kroji in nevpadljive barve.

3. Danes ljudje v povprečju oblečejo oblačila manj kot šestkrat. Ali ste kdaj pomislili, za koliko denarja ste oblečeni danes? Ceno svojih oblačil morate vedno deliti s številom nošenj, da boste dobili resnično vrednost oblačil.

4. Izmenjave (swap parties) so priljubljena in zabavna oblika druženja. Namesto klasičnega druženja s prijateljicami organizirajte večer izmenjave oblačil in si na tak način zastonj ter brez slabe vesti osvežite garderobo.

5. To, da je peta na škornjih izrabljena in se vam je pokvarila zadruga na plašču, še ni zadosten razlog, da oblačilo ali obutev zavržete. Poiščite mojstre, ki bodo popravili, zamenjali, zašili in obnovili vaše stvari in jim podaljšali življenjsko dobo. Ekologi brez meja so pripravili izvrsten zemljevid in seznam mojstrov, ki jih lahko najdete v vaši bližini. Več na www.manijevec.si.

6. Če ste na začetku svoje trajnostne poti, se na družbenih omrežjih za navdih in motivacijo povežite z ljudmi in organizacijami, ki spodbujajo premišljeno nakupovanje in vnovično uporabo ter so s svojimi izbirami zgled, da ne zdrsnete v čevlje nepremišljenega potrošnika.

KOLOFON

Izdajatelj: **JAVNO PODJETJE VODOVOD KANALIZACIJA SNAGA d.o.o.**

Priprava besedil: Tamara Vidic Perko, Nina Sankovič

Na naslovnici: Marta Malus

Oblikovanje: Karmen Prhat

Fotografije: Arne Hodalič, Klemen Razinger, Mateja Pivk, Matjaž Štefančič,
Nina Sankovič, Primož Bregar, spletni arhiv Clean Clothes Campaign,
spletna platforma Etsy, osebni arhiv Jane Lavtižar in Darje Virjent,
www.pixabay.com in www.unsplash.com.

Ljubljana, november 2020

Za več informacij obiščite spletno stran www.vokasnaga.si.
Spremljajte nas na naši Facebook strani www.facebook.com/vokasnaga.

